

БОРОТЬБА В. Н. КАРАЗИНА ЗА СТВОРЕННЯ ХАРКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (ПОЧАТОК ХІХ СТОЛІТТЯ)

Ольга Майструк

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Анотація:

В статті зроблено спробу висвітлити роль В.Н.Каразіна у боротьбі за створення Харківського університету. Доведено, що творча діяльність В. Н. Каразіна на початку ХІХ століття переважно була спрямована на реформування освіти, що піддавалася зовнішнім і видозмінювалася через внутрішні впливи; головним завданням для нього залишалися пропагування просвітництва серед народу та його культурно-освітнє відродження. Розглянуто причини, які вплинули на розвиток просвітництва народу на Слобожанщині та становили передумови виникнення даного навчального закладу у Харкові (історичні події, територіальне розташування, просвітницький вплив Г. С. Сковороди, переконання учених Харківського колегіуму, світогляд членів літературного гуртка «Попівська академія» на чолі з О. О. Паліциним, підтримка у просвітництві народу активістами Слобідсько-Української губернії, ідеї В. Н. Каразіна у розповсюдженні просвітництва на українських землях, у відкритті особливого типу університету та ін.).

Ключові слова: В. Н. Каразін; Харківський університет; просвітництво народу; освіта; освітні реформи.

Аннотация:

Майструк Ольга. БОРЬБА В. Н. КАРАЗИНА ЗА СОЗДАНИЕ ХАРЬКОВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА (НАЧАЛО ХІХ ВЕКА).

В статье сделана попытка осветить роль В. Н. Каразина в борьбе за создание Харьковского университета. Доказано, что творческая деятельность В. Н. Каразина в начале ХІХ века преимущественно была направлена на реформирование образования, а также подвергалась внешним и видоизменялась через внутренние воздействия; главной задачей для него оставались пропаганды просвещения среди народа и его культурно-образовательное возрождение. Рассмотрены причины, которые повлияли на развитие просвещения народа на Слобожанщине и составили предпосылки возникновения данного учебного заведения в Харькове (исторические события, территориальное расположение, просветительское влияние Г. С. Сковороды, убеждения ученых Харьковского коллегіума, мировоззрение членов литературного кружка «Поповская академия» во главе с А. А. Палицыным, поддержка в просвещении народа активистами Слободско-Украинской губернии, идеи В. Н. Каразина в распространении просвещения на украинских землях, в открытии особого типа университета и др.).

Ключевые слова: В. Н. Каразин; Харьковский университет; просвещение народа; образование; образовательные реформы.

Resume:

Maistruk Olga. PREVENTION OF V.N. KARAZIN FOR ESTABLISHMENT OF KHARKIV UNIVERSITY (THE BEGINNING OF XIXth CENTURY).

The role of V. N. Karazin in prevention of Kharkiv University was presented in the article. The creative activity of V. N. Karazin on the beginning of XIXth century was chiefly

directing on educational reforms, which were modified because of inner and outer changes; the main task for him was still propaganda of enlightenment among nation and its culture-educational rebirth. The author observe reasons which influence the development of pupils renascence on Sloboganshina and formed precondition for establishing University in Kharkiv (historical events, territorial location, enlightenment influence of G. Skovoroda, convictions of Kharkiv academics, the overview of members of Popivska academy with the head of this organization O. Palicin, the support of national enlightenment by Slobidsko-Ukrainian regions' activists, the ideas of V. N. Karazin in dissemination of enlightenment on Ukrainian lands and also his ideas concerning establishment of new type of University, etc.).

Keywords: V. N. Karazin; Kharkiv University; educating people; education; educational reform.

Постановка проблеми. Необхідність вивчення історичного досвіду, здійснення ретроспективного аналізу розвитку освіти зумовлюється особливостями сучасного етапу освітніх реформ. Нагромадження, аналіз та порівняння фактичного матеріалу в історії вітчизняної освіти зумовлено необхідністю переосмислення та введення у науковий обіг педагогічних ідей українських освітніх діячів, реалізація ідей яких відбувалася в різні історичні періоди. Без вивчення історичного досвіду неможливо простежити й обґрунтувати способи трансформації традиційних ідей у інноваційні, оскільки без зв'язку з традицією немає інноваційності, а конструювання майбутнього без використання досвіду минулого значно уповільнюється. На шляху реалізації визначених концептуальних ідей та поглядів щодо основних напрямів розвитку сучасної системи освіти погляд в історію є доцільним для уникнення помилок, виявлення здобутків та інноваційного потенціалу. Зокрема звернення до забутих діячів минулого дасть можливість усебічно схарактеризувати вітчизняну педагогічну думку в її зв'язках та загальних закономірностях розвитку української освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел засвідчує велику увагу сучасних істориків педагогіки до різних аспектів досліджуваного питання, зокрема творча спадщина В. Н. Каразіна висвітлена у дослідженнях Н. М. Березюк, А. Г. Болебруха, Ю. Є. Грачової, В. В. Кравченко, Н. О. Ніколаєнко, Л. В. Пироженко, О. А. Узбек, А. В. Хрідочкіна и др. Оскільки науково-просвітницька та управлінська діяльність В. Н. Каразіна не була предметом окремого наукового дослідження, то постає нагальна потреба у всебічному висвітленні досліджуваної проблеми.

Формулювання цілей статті. Мета статті – розкрити сутність просвітницької діяльності В. Н. Каразіна у його боротьбі за створення Харківського університету.

Виклад основного матеріалу дослідження. Василь Каразін – видатний учений першої половини ХІХ ст., ім'я якого до сьогодні пов'язане, переважно, із громадською, політичною, винахідницькою діяльністю. Проте, його творча діяльність протягом життєвого шляху була багатоаспектною й суперечливою, а її характер змінювався під впливом суб'єктивних і об'єктивних умов. Він залишив по собі значний творчий доробок – освітні проекти, публікації у періодичній пресі, цінні рукописи, епістолярій, тощо. Головною справою життя Василя Каразіна було просвітництво народу його рідної землі – Слобожанщини, зокрема боротьба за створення університету у Харкові.

Згідно освітньої реформи 1802 р. Російська імперія поділялася на шість навчальних округів (Московський, Віленський, Дерптський, С.-Петербурзький, Харківський та Казанський), адміністративними центрами яких повинні стати університети на чолі з попечителями. У перші роки, крім Московського, який уже існував, були відкриті Дерптський (1802 р.) та Віленський (1803 р.) університети. Коли будуть відкриті інші університети, залежало від готовності до цього на місцях. Зрозуміло, що В. Н. Каразін, який мав безпосереднє відношення до освітньої реформи,

прагнув, щоб у Харкові університет відкрився якомога скоріше і який би став культурно-освітнім центром України.

З цією метою він розпочав роботу із активного пропагування своєї ідеї серед Слобідсько-Українського дворянства, яке із розумінням поставилося до його прохань. Так, упевнений у підтримці, В. Н. Каразін вирушив до Петербургу, де у бесіді з Олександром І надав переконливі аргументи для реалізації свого задуму. У листі до харківського священика Василя Фотієва він писав: «...Моя ідея була прийнята із благословенням, і я узявся за накреслення плану до нього. Я очікую лише згоди дворян аби почати діяти. ...Харків процвітатиме у найкоротший час і випускатиме найосвіченіших синів вітчизни, які сіятимуть зерно просвітництва задля щастя свого народу» [6, с. 136-137]. Благовоління царя підштовхнуло В. Н. Каразіна до активної роботи у цьому напрямку, зокрема ним було складено проект «Накреслення про Харківській університет» [8].

Велику підтримку у реалізації свого задуму Василь Каразін убачав у низці факторів, що вплинули на тогочасне суспільство і становили своєрідний фундамент просвітництва на Слобожанщині: функціонування Харківського колегіуму; діяльність видатних харківчан Г. Ф. Квітки, М. М Ковалевського та формування їхнього світогляду завдяки близькому знайомству із Г. С. Сковородою; просвітницька діяльність членів літературного гуртка «Попівська Академія» на чолі з поміщиком, письменником О. О. Паліциним; підтримка добрих починань Слобідсько-Українським дворянством та харківським духовенством; короткочасне благовоління Олександра І.

Відтак, у серпні 1802 р. Василь Назарович брав участь у низці дворянських зібрань Харкова для залучення місцевої інтелігенції до добродійності на користь відкриття університету. Отримавши підтримку від більшості осіб Харкова, В. Н. Каразін прийнявся утілювати задум щодо заснування університету. Задля цього він передбачав провести низку виступів на дворянських зібраннях у Харкові для залучення до благодійницької справи якомога більше дворян та магнатів із наближених губерній. 20 серпня 1802 р. відбулося перше приватне дворянське зібрання, де за присутності прибічників університетської ідеї В. Н. Каразіна, відбулася підписка на 100 тис. срібних карбованців [1, с. 36].

На другому приватному засіданні дворянства, що відбулося 29 серпня 1802 р., було вирішено внести пожертви у розмірі мільйона карбованців від усього Слобідсько-Українського дворянства.

31 серпня, на останньому всезагальному зібранні Василь Каразін ознайомив присутніх із «Накресленнями про Харківській університет», що склалися із 46-ти параграфів. Призначення університету у своєму проекті Василь Назарович убачав «...у приготуванні юнацтва до громадських і державних посад та здобуття знань, що властиві кожній» [6, с. 523]. Проте для остаточного прийняття рішення щодо затвердження поданого проекту, В. Н. Каразін виголосив промову про необхідність улаштування університету та жертвувань на цю благородну справу зі сторони дворянства. Його промова й вирішила подальший хід історії університету: «Вдячність!...Вона буде предметом моєї промови, шляхетне, високоповажне Зібрання! Блаженний вже стократ, кому при нагоді випала можливість для мене зробити найменше добро моїй Україні, на користь полудневої Росії. Шановне Товариство! Від тебе залежить, високодостойне Зібрання, виправдати мене або піддати мене сорому й відчаю. Я перед вами у подобі друга або злочинця!» [9, с. 236].

Таким чином, виголошуючи текст проекту, Василь Каразін ознайомив присутніх із просвітницькими, інтелектуальними, фінансово-економічними, торгівельними та науково-практичними векторами діяльності, що повинні впроваджуватися в

університеті, а також зі структурою закладу, матеріально-технічною базою та принципами відбору студентів до вступу в університет.

Промову В. Н. Каразіна було схвально сприйнято більшістю членів зібрання та прийнято рішення про зібрання додаткових коштів у сумі 300 тисяч карбованців, із яких 66900 карбованців передбачалось отримати слобідсько-українському дворянству із державної скарбниці за домовленістю із урядом [12, с. 56]. Таким чином, благодійні пожертви на просвітницькі цілі справили велике враження на громадськість і викликали змагання з боку заможних магнатів [1, с. 37], серед яких були О. М. Голіцин, Є. Р. Дашкова, П. Г. Демидов, І. А. Безбородько, М. П. Румянцев та ін. Унаслідок цього, 1 вересня 1802 р. згідно із оформленим протоколом зборів було затверджено статут університету, запропонований В. Н. Каразіном. Отже, отримавши офіційний документ, Василь Назарович прийнявся за організацію розсилки повідомлення про ухвалу зборів.

Із цього приводу син В. Н. Каразіна Філадельф Васильович, який був добре обізнаний у цих питаннях, писав у записці: «Чималих зусиль коштувало йому зібрати гроші від людей, більшість яких була відстала та здригалася від одного імені просвітництва! Натомість варто було бачити, як він узявся за справу, скориставшись даром говорити та переконувати людей! Потрібно було чути виголошену ним промову у дворянському зібранні! 25 років потому, один із присутніх на тому зібранні згадував про цю промову при мені та не міг без сліз говорити про захоплення, яке викликав молодий оратор... Прохання на колінах, благання зі слізьми, обіцянки різних нагород у влади, усе це було ним використано» [4, с. 124-125].

Новини про подвижницьку справу В. Н. Каразіна дійшли до царя. Дізнавшись про його діяльність щодо збору коштів, Олександр I велів винагородити його, проте отримав від нього категоричну відмову. Все ж таки В. Н. Каразіна було винагороджено і 22 вересня 1802 р., за свідченням графа А. Р. Воронцова, він отримав орден Володимира четвертого ступеня. На нашу думку, таке рішення царя, цілком відповідало настроям і намірам його близького оточення, що налаштували Олександра I не тільки проти реформаторської діяльності Василя Каразіна, а й особисто проти нього. Винагорода, запропонована царем була лише зовнішнім удаваним проявом до особистості просвітника. Тому, наступні дії В. Н. Каразіна почали усіяко ігноруватися царем. Без жодних здогадок у цьому напрямі, з надією доповісти царю про стан справ щодо улаштування університету та забезпечений формальними довіреностями з сотнею підписів від харківчан, Василь Каразін вирушив до Петербургу. Проте зустріч не відбулася і документи було передано керівнику комісії училищ М. М. Муравйову, але справа Харківського університету перетворилася із першочергової на другорядну.

Відтак, зі справами щодо улаштування університету почалася багатомісячна тяганина. Усі клопотання В. Н. Каразіна щодо прискорення фінансування університету поволі закінчувалися невдачами. Жодна уповноважена урядова особа не йшла йому назустріч. Разом із тим, у Міністерстві народної освіти панував хаос і повне ігнорування усіх справ. Затримка й зволікання документів, що надходили із різних губерній, отримання на них резолюцій призвело до згубного становища та діяльності Міністерства. Ці події були безпосередньо пов'язані з особистістю бездіяльного графа П. В. Завадовського, що обіймав посаду першого міністра народної освіти. Взаємовідносини міністра та харківського діяча були надзвичайно напруженими. Особистість Василя Каразіна дратувала міністра своїми ідеями, планами і принциповістю дій. Відтак, саме своїми діями він усіяко перешкоджав кожному починанню не тільки Міністерства народної освіти, а й безпосередньо просвітницькій справі Василя Каразіна. Проте, останньому довелося подолати низку перешкод, що ставали на шляху до благородної справи у відкритті університету у Харкові.

Таким чином, події, що відбувалися у Міністерстві народної освіти, призвели до уповільнення університетської справи. Варто зазначити, що збір благодійних коштів, обрання місця під університет, це було лише невеликою частиною тернистого шляху, який довелося подолати В. Н. Каразіну. Найважчим для Василя Назаровича у відкритті університету було організація та вирішення технічних, кадрових, фінансових та юридичних питань.

Наприкінці січня 1803 р. офіційним попечителем університету у Харкові було призначено графа Северина Потоцького – особистість неординарну й високоповажну. Разом із ним Василь Назарович працював у напрямку залучення найкращих професорів для майбутнього університету. Запрошеними до роботи були професор І. С. Рижський – із Горного корпусу для викладання російської словесності, Т. Ф. Осиповський – із Санкт-Петербурзької учительської семінарії для викладання фізики, Де ля Винь – із Франції для викладання історії та ботаніки, І. Ф. Тимківський – із департаменту Міністерства юстиції для викладання політичних і юридичних наук та ін.

У свою чергу, через закордонне відрядження С. О. Потоцького, В. Н. Каразіну було надано великі повноваження, як довірєній особі попечителя. Для виконання вказівок С. О. Потоцького, В. Н. Каразін навесні 1803 року виїхав до Харкова та розпочав підготовчі роботи по улаштуванню університету. У разі необхідності звертався до М. М. Новосильцева, який тимчасово виконуючого обов'язки попечителя Харківського округу.

Робота Василя Назаровича розпочалася з улаштування приміщень для університету: лабораторій, бібліотеки, різноманітних кабінетів, типографії, майстерень, тощо. Разом із тим, важливою частиною його робіт щодо створення університету було підготовка статуту, [8, с. 66].

Проте, на упорядкування перерахованих інстанцій украї не вистачало коштів. У зв'язку з цим, Василь Назарович прийняв рішення віддати у заставу свій маєток аби продовжити фінансування будівництва університету. Робота просувалася, проте благодійні кошти закінчувалися. За цих обставин, улітку 1803 р. він знову здійснив від'їзд до столиці з надією отримати кошти із державної скарбниці, але його спіткала невдача.

Для вирішення ситуації, В. Н. Каразін приготував детальний звіт про свою харківську діяльність та надав його М. М. Новосильцеву. Зокрема, із листа ми бачимо, що В. Н. Каразін турбувався про відбір професорів, приготування тимчасових приміщень для університету, придбання великої території для постійних будівель для нього, схилив до пожертв сусідні губернії – Воронежську та Катеринославську, турбувався про забезпечення студентами для майбутнього університету [7]. У цих справах йому допомагав, запрошений із Петербургу, чиновник І. М. Шишкін, якому було доручено приймати внески від благодійників на користь університету та якому В. Н. Каразін цілком довірливо залишав великі суми. У майбутньому для нього ці дії призвели до фінансових непорозумінь і неприємностей із владою.

Відтак, В. Н. Каразін брався поспіхом за усі роботи відразу, що призвело скоріше до гальмування справи, ніж до її просування. Попри усі старання, в університетських справах В. Н. Каразіна не могло бути ідеального порядку, адже він був єдиним організатором усіх робіт і не міг приділяти достатньої уваги усім питанням, що у подальшому призвело до негативних наслідків.

6 серпня 1803 р. В. Н. Каразіном доповів М. М. Новосильцеву про стан справ Харківського університету, що зводилося до єдиної проблеми – нестачі коштів. У листах він неодноразово звертався за допомогою й підтримкою до урядовців (В. П. Кочубея, П. В. Завадовського, М. М. Сперанського), проте це лише збільшувало загальну неприязнь і ворожість. У свою чергу, скривджене почуття патріотизму,

неповага влади до світлих міркувань ображало та озлоблювало Василя Назаровича. Він бажав бачити в усіх самовіддане нехтування особистими інтересами заради загальнодержавних.

В. Н. Каразіна надзвичайно хвилював такий стан і ставлення царя, проте він продовжував утілювати свій грандіозний проект. Він листувався із багатьма ученими Росії та Європи аби запросити їх на посади професорів до Харківського університету та отримав згоду від декількох тодішніх європейських відомих особистостей (Й. Г. Фіхте, Ф. Т. Гільдебрандт, С.-Д. Пуассон, Ж. Л. де Лаланд). доклав чимало зусиль аби запросити до Харківського університету професора І. С. Рижського – згодом ректора університету, Ф. С. Вілліха – знавця у галузі фізіології та практичної медицини, Й. Б. Крігера – ученого-хіміка, а також учителя живопису і образотворчого мистецтва А. Б. Маттіса. Крім цього В. Н. Каразін планував запросити 42 професорів й 19 ад'юнктів. На той час це була велика кількість запрошених.

Піклуючись про те, щоб до початку відкриття університету були слухачі лекцій, В. Н. Каразін підшукав у Харкові «близько 50 осіб, придатних до безпосереднього вступу бути студентами» [3, с. 121]. Проте, на його переконання цієї кількості молодих людей було замало. Тому, за його проханням М. М. Новосильцев клопотав про постачання студентів із семінарій Харківського навчального округу для навчання в університеті.

Постійні відрядження до столиці були вимушеними. Відтак, перебуваючи у Петербурзі, В. Н. Каразін знайшов однодумців серед столичної інтелігенції, яка також внесла кошти на освітній осередок Харкова. Разом із тим, за власні кошти для університету ним було придбано велику кількість цінних книг. Своїми діями він показував приклад іншим меценатам, унаслідок чого для пожертв на користь університетської бібліотеки залучилася низка приватних осіб із усієї Росії.

Величезна робота Василя Каразіна із улаштування університету здійснювалася поступово та цілеспрямовано. Зокрема, наприкінці 1803 р. для нагальних потреб університету В. Н. Каразіном було виписано із-за кордону тридцять двох майстрів. Таке рішення його спонукало задовольнити інтереси не лише університету, а й самого міста тому, що «головним (якщо не єдиним) предметом створення університету було для мене добробут країни та полуденного краю Росії» [5, с. 384]. Разом із тим, колишні козаки Харківського Слобідського полку виділили зі своїх земель 125 десятин землі під будову навчальних і допоміжних приміщень, а також для улаштування ботанічного саду та інших потреб університету. Таким чином, із вересня 1802 р. до кінця 1803 р. В. Н. Каразін доклав максимум зусиль, намагаючись прискорити вирішення загальмованих питань у справі відкриття університету.

На початку 1804 р. на зібрані кошти для потреб університету В. Н. Каразін придбав естампи у Ф. П. Аделунга – почесного члена учених товариств. Дана ідея була підтримана харківськими учителями малювання. Колекція естампів нараховувала 2477 найменувань, із них 1297 власне гравюр, 59 акварельних малюнків, а також репродукцій, виконаних відомими майстрами. Вона була призначена для гравірувальної справи, що планувалося викладати в університеті при відділенні витончених художеств.

Незважаючи на високу участь у справі розбудови університету, В. Н. Каразіну було висунуто низку претензій і звинувачень, пов'язаних із фінансовою стороною вартості колекції естампів та відсутністю необхідної правильної чітко організованої роботи у веденні грошових справ. Але, слід мати на увазі стислі терміни, відведені на відкриття університету, нерегулярне надходження грошей, невідкладні великі платежі, віддаленість Харкова від Петербургу, де Василю Каразіну доводилося вирішувати нагальні питання. Все це створювало великі труднощі у веденні справ. Він був

змушений давати різні доручення, підписувати векселі, вносити власні кошти. Конфлікт між Правлінням і В. Н. Каразіним отримав резонанс у Петербурзі, де навколо його імені і до того часу вже розгортались інтриги. Таким чином, членами Міністерства народної освіти на чолі із П. В. Завадовським справа з естампами була піддана негативному розголосу поміж урядовцями, що дійшло до царя. На нашу думку, поширення таких голосних звинувачень на адресу В. Н. Каразіна було лише невиразним натяком на зловживання своїм становищем.

Крім того, надана С. О. Потоцьким низка пояснень у справі Василя Каразіна у Міністерство народної освіти не справила позитивного враження на урядовців. Унаслідок цих подій, 18 червня 1804 р. Олександром I було висловлено різке незадоволення на адресу В. Н. Каразіна, який «витрачав свавільно без усілякого дозволу керівництва, у вигляді потрібних робіт для університету та який не мав на ці витрати від керівництва приписів...», оголосити сувору догану та заборонити втручатися у справи університету» [10, с. 100] та за наказом царя, його було відсторонено не лише від університетських справ, а й від державної служби. Унаслідок цього, 11 серпня 1804 р. В. Н. Каразін подав імператору прохання про звільнення його зі служби, із посади правителя справ Головного Правління училищ, яке було задоволено наказом царя. Таким чином, Олександр I призупинив реформаторську діяльність молодого ентузіаста у галузі народного просвітництва.

Слід відмітити й те, що завдяки активній діяльності В. Н. Каразіна на ниві просвітництва, до верхівки влади почали надходити пропозиції щодо заснування низки навчальних закладів на території Російської імперії. Зокрема, за сприяння учено-натураліста П. Г. Демидова у Ярославлі було відкрито вищий навчальний заклад – Демидовський ліцей. У той же час завдяки благодійності графа І. А. Безбородько було створено у Ніжині Ніжинський ліцей, а на кошти графа М. П. Румянцева у Петербурзі побудовано Румянцевський ліцей.

На нашу думку, перераховані вище навчальні заклади, переважно було відкрито за прикладом створення Харківського університету в Слобідсько-Українській губернії, відкриття якого стало поштовхом для розвитку вищої освіти у Російській імперії, а також розвитку меценатства у першій половині XIX століття.

Через пів року після відсторонення В. Н. Каразіна від університетських справ завдяки зусиллям професорів І. Ф. Тимківського, І. С. Рижського та їхніх однодумців справу було завершено. *17 січня 1805 р. було відкрито перший український університет.* Упорядниками урочистостей було використано церемоніал, що було складено В. Н. Каразіним ще у 1803 р. Слід зазначити, що «в основу майже усіх урочистостей було покладено думку про просвітництво, яке імператор Олександр намагався поширити серед своїх підданих» [11, с. 12]. Із цього приводу академік Д. І. Багалій писав: «Цей день повинен уважатися історичним. Це було справжнє «свято просвітництва» для Харкова, для усієї України і навіть для «полудневого» краю Росії. Святкування відкриття університету були затьмарені лише одним сумним фактом – відсутністю на них В. Н. Каразіна» [2, с. 11-12].

Хоча бурхлива просвітницька діяльність В. Н. Каразіна призупинилася, проте написання його освітніх праць і проектів відбувалося у звичному темпі, а активне листування із багатьма світилами науки сприяли тому, що Василь Назарович продовжував утілювати свої думки та задуми у життя. У цьому йому допомагали його друзі, однодумці та небайдужі до його благородної просвітницької справи особи.

Висновки. Таким чином, В. Н. Каразін доклав чимало зусиль для створення Харківського університету. Боротьба за освіту змусила В. Н. Каразіна відійти від державної служби та сприяла відкриттю університету у Харкові. Проте ім'я засновника Харківського університету не було згадано. Отже, творча діяльність В. Н. Каразіна на

початку XIX ст. переважно була спрямована на реформування освіти, що піддавалася зовнішнім і видозмінювалася через внутрішні впливи. Головним завданням для нього залишалися пропагування просвітництва серед народу та його культурно-освітнє відродження.

Перспективними науковими розвідками вважаємо дослідження спадщини В. Н. Каразіна у освітянській діяльності, що буде предметом наукового пошуку в історико-педагогічній науці.

Список використаних джерел

1. Абрамовъ Я.В. В.Н.Каразинъ (основатель Харьковскаго университета): его жизнь и общественная дѣятельность : біогр. очеркъ / Я.В.Абрамовъ. – СПб. : Тип. “Общественная Польза”, 1891. – 96 с.
2. Багалђй Д.И. Краткій очеркъ исторіи Харьковскаго университета за первыя сто лѣт его существованія (1805–1905) / Д. И. Багалђй, Н. Ф. Сумцовъ, В. П. Бузескул. – Х. : Тип. Адольфа Дарре, 1906. – 329, XIV с.
3. Багалђй Д.И. Опытъ исторіи Харьковскаго Университета : (по неизданнымъ матеріаламъ) : в 2 т. / Д.И.Багалђй. – Х. : Типографія Зильбербергъ, 1893–1898. – Т. 1 (1802–1815 г.) – 1233 с. ; Т. 2 (съ 1815 по 1835 годъ.). – 1167 с.
4. Данилевскій Г.П. Василій Назарьевичъ Каразинъ : (съ 1773 по 1842 г.). / Г.П.Данилевскій // Украинская старина : матеріалы для исторіи украинской литературы и народнаго образованія Г. П. Данилевскаго. – Х. : Изданіе Заленскаго и Любарскаго, 1866. – С. 99–169.
5. Каразинъ В.Н. Письмо И.Ф. Тимковскому : (1 октября 1803 г.) / В.Н.Каразинъ // Кіевская Старина. – 1891. – Т. 34, № 9 (сентябрь). – С. 384–387.
6. Каразинъ В.Н. Письмо къ о. Василию Фотиеву отъ 2 мая 1802 г. / В. Н. Каразинъ // Украинская старина : матеріалы для исторіи украинской литературы и народнаго образованія Г.П. Данилевскаго. – Х. : Изданіе Заленскаго и Любарскаго, 1866. – С.135-139.
7. Каразинъ В.Н. Письмо Н.Н. Новосильцеву : (10 іюня 1803 г.) / В.Н. Каразинъ // Багалђй, Д.И. Опытъ исторіи Харьковскаго Университета 1893–1898 : (по неизданнымъ матеріаламъ) / Д.И. Багалђй. – Х. : Типографія Зильбербергъ. – Т. 1 (1802–1815 г.). – С. 107-112.
8. Каразинъ В.Н. Предначертаніе о Харьковскомъ университетѣ, представленное въ Харьковѣ полному Дворянскому Собранію 29-го августа 1802 года и послужившее основаніемъ онаго Собранія 1 сентября / В.Н. Каразинъ / Василій Назаровичъ Каразинъ основатѣль Харьковскаго университета // Русская старина. – 1875. – Т. 113, май. – С. 66–71.
9. Каразинъ В.Н. Рѣчь, говоренная въ дворянскомъ Собраніи Слободско-Украинской губерніи : (1 сентября 1802 г.) / В. Н. Каразинъ // Вѣстникъ Европы. – 1803. – № 16, август. – С. 235-243.
10. Лавровскій Н.А., Василій Назарьевичъ Каразинъ и открытіе Харьковскаго университета / Н.А. Лавровскій // Журналъ Министерства народнаго просвѣщенія. – 1872. – Ч. 159, январь. – С. 57-106 ; февраль. – С. 197-247.
11. Подробности открытія Харьковскаго университета и рѣчи, произнѣсенныя по этому поводу // Санктъ-Петербургскія Вѣдомости. – 1805. – № 17. – С. 12.
12. Тихій Н.В. Н.Каразинъ: его жизнь и общественная дѣятельность / Н. Тихій. – Оттискъ изъ журнала «Кіевская Старина». – К. : Типографія Императорскаго Университета св. Владиміра, 1905. – 302 с.

References

1. Abramov# Ja. V. V. N. Karazin# (osnovatel' Har'kovskago universiteta): ego zhizn' i obwestvennaja dhjatel'nost' : biogr. ocherk# / Ja. V. Abramov#. – SPb. : Tip. “Obwestvennaja Pol'za”, 1891. – 96 s.
2. Bagal'j D. I. Kratkij ocherk# istorii Har'kovskago universiteta za pervyja sto ljt ego suwestvovanija (1805–1905) / D. I. Bagal'j, N. F. Sumcov#, V. P. Buzeskul. – H. : Tip. Adol'fa Darre, 1906. – 329, HIV s.
3. Bagal'j D. I. Opyt# istorii Har'kovskago Universiteta : (po neizdannym# materialam#) : v 2 t. / D. I. Bagal'j. – H. : Tipografija Zil'berberg#, 1893–1898. – T. 1 (1802–1815 g.) – 1233 s. ; T. 2 (s# 1815 po 1835 god#.). – 1167 s.
4. Danilevskij G. P. Vasilij Nazar'evich# Karazin# : (s# 1773 po 1842 g.). / G. P. Danilevskij // Ukrainskaja starina : materialy dlja istorii ukrainskoj literatury i narodnago obrazovanija G. P. Danilevskago. – H. : Izdanie Zalenskago i Ljubarskago, 1866. – S. 99–169.
5. Karazin# V. N. Pis'mo I. F. Timkovskomu : (1 oktjabrja 1803 g.) / V. N. Karazin# // Kievskaja Starina. – 1891. – T. 34, № 9 (sentjabr'). – S. 384–387.
6. Karazin# V. N. Pis'mo k# o. Vasiliju Fotievu ot# 2 maja 1802 g. / V. N. Karazin# // Ukrainskaja starina : materialy dlja istorii ukrainskoj literatury i narodnago obrazovanija G. P. Danilevskago. – H. : Izdanie Zalenskago i Ljubarskago, 1866. – S. 135–139.
7. Karazin# V. N. Pis'mo N. N. Novosil'cevu : (10 ijunja 1803 g.) / V. N. Karazin# // Bagal'j, D. I. Opyt# istorii Har'kovskago Universiteta 1893–1898 : (po neizdannym# materialam#) / D. I. Bagal'j. – H. : Tipografija Zil'berberg#. – T. 1 (1802–1815 g.). – S. 107–112.
8. Karazin# V. N. Prednachertanie o Har'kovskom# universitetě, predstavlennoe v# Har'kovh polnomu Dvorjanskomu Sobraniju 29-go avgusta 1802 goda i posluzhivshee osnovaniem# onago Sobranija 1 sentjabrja / V. N. Karazin# / Vasilij Nazarovich Karazin# osnovat'j' Har'kovskago universiteta // Russkaja starina. – 1875. – T. 113, maj. – S. 66–71.
9. Karazin# V. N. Rjch', govorennaja v# dvorjanskom# Sobranii Slobodsko-Ukrainskoj gubernii : (1 sentjabrja 1802 g.) / V. N. Karazin# // Vhstnik# Evropy. – 1803. – № 16, avgust. – S. 235–243.
10. Lavrovskij N. A, Vasilij Nazar'evich# Karazin# i otkrytie Har'kovskago universiteta / N. A. Lavrovskij // Zhurnal# Ministerstva narodnago prosvhwenija. – 1872. – Ch. 159, janvar'. – S. 57–106 ; fevral'. – S. 197–247.
11. Podrobnosti otkrytija Har'kovskago universiteta i rjchi, proiznhsennyja po jetomu povodu // Sankt#-Peterburgskija Vhdomosti. – 1805. – № 17. – S. 12.
12. Tihij N. V. N. Karazin#: ego zhizn' i obwestvennaja dhjatel'nost' / N. Tihij. – Ottisk# iz# zhurnala «Kievskaja Starina». – K. : Tipografija Imperatorskago Universiteta sv. Vladimira, 1905. – 302 s.

Відомості про автора:

Майструк Ольга Миколаївна

Аспірант, викладач

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

20304, Черкаська область, м. Умань, вул. Пролетарська 2, кв. 110.

063-469-94-94

olga@maistruk.com